

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مسأله خلافت و جانشینی پیامبر ﷺ

دوره چهارم، شماره نهم

دوره چهارم، شماره نهم / ۳

نام جزوه: مسأله خلافت و جانشینی پیامبر ﷺ

نویسنده: هیأت تحریریه موسسه در راه حق

ناشر: موسسه در راه حق

نوبت چاپ: مکرر

تاریخ چاپ: ۱۳۹۶ هـ ش

چاپخانه: سلمان فارسی

نشانی: قم، خیابان آیت الله مرعشی نجفی (ارم)

کوچه ۲۰ - پلاک ۱۰ - موسسه در راه حق

تلفن: ۲-۳۷۷۴۳۲۲۱ (۰۲۵)

www.darrahehaq.com

سامانه پاسخگویی پیامکی: ۱۰۰۰۲۲۲۳۳۳

رایگان

۴ / مسأله خلافت و جانشینی پیامبر ﷺ

فهرست مطالب

چرا به جانشین پیامبر نیاز مندیم؟..... ۸

شورا در امامت و خلافت..... ۱۹

دوره چهارم، شماره نهم / ۵

تمام جوامع بشری نیاز به سرپرست و زمامداری که چرخ جامعه را به کار اندازد، درک می کنند و به همین دلیل موقعیکه زمامداری از دنیا برود لازم می دانند شخصی به جای او بنشیند و زمام امور را به دست گیرد و هرگز حاضر نیستند جامعه بدون سرپرست و زمامداری باقی بماند، زیرا می دانند که پیکره ی آن به زودی از هم می پاشد و به هرج و مرج دچار می شود.

جامعه ی مسلمانان نیز که خود یکی از جوامع بزرگ بشری است ضرورت و لزوم این موضوع را درک کرده و می دانند که پس از رحلت پیامبر

۶ / مسأله خلافت و جانشینی پیامبر ﷺ

اسلام (صلی الله علیه وآله) زمامداری می خواهد که ضامن بقای آن جامعه باشد.

ولی چون این نیاز انگیزه های مختلفی دارد هر جمعیتی درباره ی خصوصیات زمامدار نظری ویژه ی خود دارد و براساس آن انگیزه قضاوت می کند، لذا گروهی از مسلمانان که فکر می کنند وظیفه ی زمامدار فقط تشکیل دادن حکومت است، می پندارند که خلافت و جانشینی پیامبر اسلام انتخابی است و خود مسلمانان می توانند شخصی را به جای پیامبر انتخاب کنند.

در مقابل، پیروان مذهب تشیع که بر اساس براهین علمی و فلسفی و نیز، آیات قرآن و روایات زیاد، با دید وسیعتری به این مسأله می نگرند و

دوره چهارم، شماره نهم / ۷

انگیزه ی نیاز به زمامدار و جانشین پیامبر را تکامل
همه جانبه ی بشر می دانند، می گویند:

زمامداری که از عهده ی این کار برمی آید،
کسی است که برگزیده ی خدا باشد و همانند
پیامبر(صلی الله علیه وآله)؛ نیازهای مادی و معنوی
مردم را کاملاً تشخیص داده و به وسیله ی احکام
واقعی الهی آنها را بر طرف سازد تا بتواند راه تکامل
واقعی و سعادت همه جانبه ی انسان ها را هموار
سازد.

اینک انگیزه ی واقعی نیاز به جانشین پیامبر
اسلام از دیدگاه تشیع توضیح داده می شود تا این
مسأله روشن تر گردد.

چرا به جانشین پیامبر نیازمندیم؟

انگیزه‌ی نیاز به جانشین پیامبر همان انگیزه‌ی نیاز به پیامبر یا ممت همان اصل اساسی است چه آنکه طبق قانون ثابت و ضروری هدایت عمومی، هر موجودی از موجودات جهان از راه تکوین و آفرینش، وسایل تکامل آن فراهم شده و به سوی کمال و سعادت نوع خود هدایت و رهبری می‌شود.

نوع انسان نیز که یکی از موجودات جهان آفرینش است از حکم این قانون عمومی مستثنی نیست و می‌باید به وسیله‌ی قوانینی که بر طبق ناموس آفرینش و درخور احتیاجات واقعی او اعم از مادی، معنوی و روحی و جسمی تنظیم شده و از هرگونه پیرایه و اغراض شخصی و انحراف به دور

دوره چهارم، شماره نهم / ۹

است، هدایت شود تا سعادت دنیا و آخرتش تأمین گردد؛ و درک این برنامه کار عقل نیست زیرا بینش عقل انسان محدود است به اضافه: اندیشه ی انسان از خطر اشتباه و انحراف فکری و عاطفی در امان نیست و نمی تواند برنامه یی همه جانبه و صد در صد مفید عرضه نماید بلکه می باید پیامبران به وسیله وحی آن برنامه را از خدا دریافت کنند و بدون کوچکترین انحراف یا اشتباه به مردم تعلیم دهند تا راه تکامل برای همه هموار گردد.

بدیهی است که این دلیل همچنان که لزوم و ضرورت پیامبران را در میان افراد بشر اثبات می کند همچنین لزوم و ضرورت پیدایش افرادی را به عنوان امام و جانشین پیامبر به ثبوت می رساند که پیکره ی

دست نخورده ی این برنامه را حفظ کنند و بدون کم و زیاد آن را به مردم تعلیم دهند و با کردار و رفتار صحیح خویش مردم را به سوی کمال و سعادت واقعی سوق دهند، زیرا بدون این کار بشر به کمال واقعی خود نمی رسد و نمی تواند از استعداد های نهفته و خداداد خود بطور کامل بهره برداری نماید و سرانجام، این استعدادها که مورد استفاده قرار نمی گیرد، لغو و بیهوده می گردد و خداوند چنین نخواهد کرد، زیرا صحیح نیست استعداد ترقی و تکامل را در انسانها بیافریند ولی وسایل بهره برداری از آن را فراهم نسازد.

بوعلی سینا در کتاب شفا می گوید: خدایی که از ابروان و گودی کف پا هم که به نظر می رسد در

دوره چهارم، شماره نهم / ۱۱

زندگی انسان چندان ضرورتی ندارد دریغ نداشته،
ممکن نیست جامعه را بدون راهنما و راهبر قرار دهد
که نتوانند به سعادت واقعی خود برسند^۱.

این است که شیعه می گوید: کمک های
غیبی پیوسته ادامه دارد و بین عالم ربوبی و عالم
انسانی همیشه ارتباط برقرار است.

و همین دلیل به خوبی روشن می کند که
جانشین پیامبر باید برگزیده ی خدا و از هرگونه گناه
و اشتباه پاک و معصوم باشد چه آنکه کسی که
برگزیده ی خدا نباشد، مجهولات بیشماری خواهد
داشت و نیز از اشتباه و خطا مصونیت ندارد و در
نتیجه نمی تواند سعادت همه جانبه ی بشر را

۱. جلد ۲، مقاله ی دهم، فصل ۲.

تشخیص دهد و دین واقعی و دست نخورده را به مردم پیاموزد تا در اثر به کار بستن آن مردم به سعادت واقعی خود برسند و تکامل یابند^۱.

لذا، خداوند بزرگ در قرآن می فرماید:
مسلمانان وظیفه دارند که در تمام مسایل زندگی از برگزیدگان او پیروی کنند.

«يا ايهاالذين آمنوا اطعوا الله و اطعوا الرسول و اولى الامر منكم»^۲.

۱. تفصیل این بحث رامی توان در کتاب شیعه در اسلام مطالعه بفرمایید ضمناً در این مورد اگر سؤال داشتید می توانید با خود ما مستقیماً در میان بگذارید.
۲. سوره ی نساء، آیه ۵۹.

دوره چهارم، شماره نهم / ۱۳

ای کسانی که ایمان آورده اید خدا را اطاعت و فرمانبرداری کنید و از رسول خدا و اولی الامر پیروی و اطاعت کنید.

بدیهی است که مقصود از اولی الامر که خداوند اطاعت و پیروی آنان را همانند پیامبر اسلام (صلی الله علیه وآله) لازم و واجب می شمارد و به طور کلی دستور می دهد در تمام مسایل زندگی از آنها پیروی کنید، همان افراد برگزیده ی الهی هستند که اشتباه و اغراض شخصی در وجودشان راه ندارد و پیوسته بشر را به واقعیات راهنمایی می کنند نه افرادی که در گفتار و کردار خود هزاران خطا دارند و

پیرویشان موجب هدایت و تکامل واقعی انسان نمی‌گردد!

آیا پیامبر اسلام جانشین خود را معین کرد؟

پیامبری که اسلام عزیز را از جان خود بیشتر دوست داشت و بهتر از همه می‌دانست که اسلام واقعی باید در جهان انسانی پیوسته محفوظ بماند، تصور نمی‌رود که رحلت کند و برگزیده‌ی خدا را معرفی نکرده باشد.

پیامبرگرامی اسلام از ابتدای رسالت خویش به این موضوع اهمیت زیادی داد و در موارد مختلفی جانشین واقعی خود را به طور روشن معرفی کرد.

۱. برای توضیح بیشتر به تفسیرالمیزان، ج ۴، ص ۴۲۷ - ۴۱۲ مراجعه شود.

دوره چهارم، شماره نهم / ۱۵

هر کس در گفته های پیامبر اسلام بیاندهد،
به خوبی درمی یابد که نظر پیامبر اسلام به علی (علیه
السلام) و دودمان پاک او بوده است و در این امر به
دیگران هیچ نظری نداشته است.

اینک نظر شما را به نمونه ای از آنچه پیامبر
اسلام در این زمینه فرموده جلب می کنیم:

۱ - پیامبر (صلی الله علیه وآله) در آغاز دعوت
به اسلام خویشان خود را در مکه جمع کرد و فرمود
علی وصی و جانشین من در میان شما خواهد بود و
باید از او پیروی کنید^۱.

۱. تاریخ طبری، ج ۳، ص ۱۱۷۱ - ۱۱۷۳ این حدیث در
کتابهای معتبر شیعه و علماء مشهور و بزرگ اهل تسنن مذکور
است.

۲ - دانشمندان شیعه و سنی نقل کرده اند که پیامبر اسلام در مجامع عمومی آن هم در چند مورد فرمود: من دو چیز گرانبها بین شما می گذارم چنانچه از آنها پیروی کنید هرگز گمراه نمی شوید.

۱- قرآن کتاب خدا ۲- عترت و اهل بیت

خودم

مبادا از آنان فاصله بگیرید و یا جلو بیافتید که منحرف می شوید^۱. منظور از اهل بیت کانون وحی و الهام است که علی(علیه السلام) و دودمان پاک او باشند. زیرا آنان را پیامبر اسلام(صلی الله علیه و آله) معرفی کرد و آنان بودند که هیچگونه خطا و اشتباهی

۱. در کتاب غایة المرام به این مضمون ۳۹ حدیث از اهل تسنن و ۸۲ حدیث از شیعه نقل کرده است، ص ۲۱۱ - ۲۳۵.

دوره چهارم، شماره نهم / ۱۷

نداشتند و پیرویشان هرگز به گمراهی کشیده نمی شود.

۳ - احمدبن حنبل که از علمای بزرگ اهل تسنن است می نویسد: پیامبر اسلام به علی (علیه السلام) فرمود: تو پس از من از جانب من بر هر مؤمنی ولایت داری^۱.

۴ - دانشمندان و علمای حدیث عموماً ذکر کرده اند که پیامبر اسلام (صلی الله علیه وآله) در آخرین سال زندگی خود پس از انجام حج در غدیر خم مقابل ده ها هزار نفر ایستاده و فرمود: مرگ من نزدیک شده و طولی نمی کشد که از میان شما می روم آنگاه دست علی (علیه السلام) را افراشت و

۱. مسند احمدبن حنبل، ج ۱، ص ۳۳۱.

گفت: هر که من ولی و سرپرست او هستم علی مولى و سرپرست او خواهد بود^۱.

۵ - روایات زیادی در دست است که پیامبر اسلام (صلی الله علیه وآله) فرمود: جانشینان من از قریش و ۱۲ نفر هستند و حتی در برخی از آنها خصوصیات ائمه اطهار و نام مبارک آنها را ذکر نموده است^۲.

نمونه های فوق که برخی از آنها هنگام مرگ و سال آخر عمر آن حضرت به مردم ابلاغ شده است،

۱. این حدیث از احادیث قطعی است و در پیرامون آن، کتاب های مفصّلی تألیف شده است. برای توضیح بیشتر به الغدیر، ج ۱ مراجعه شود.

۲. منتخب الاثر، ص ۱۴۱ و ۱۰ و غیره.

دوره چهارم، شماره نهم / ۱۹

به خوبی روشن می کند که پس از پیامبر گرامی چه شخصی باید زمام امور مسلمانان را به دست بگیرد.

شورا در امامت و خلافت

برخی از نویسندگان می گویند: امامت و خلافت هم باشور و اکثریت آراء ممکن است تعیین شود و در این مطلب به چند آیه از قرآن کریم که دستور می دهد در کارها مشاوره کنید استدلال و چنین تصوّر کرده اند که انتخابات یکی از اصول اجتماعی و سیاسی اسلام است غافل از این که:

۱ - مسأله ی امامت متمم اصل اساسی نبوت

است و همچنان که نبوت انتخابی نیست، امامت نیز که جانشینی همان مقام است انتخابی نخواهد بود.

۲ - اصل شورا در موردی قابل استفاده است که وظیفه از جانب خدا و رسول او معین نشده باشد و چنان که ملاحظه شد، پیامبر اسلام طبق روایات صریح و روشن جانشین خود را معین کرد و با این وصف دیگر موردی برای شور باقی نمی ماند.

۳ - فرضاً اگر مشاوره در این امر درست می بود حتماً پیامبر خصوصیات آن را ذکر می کرد و شرایط انتخاب کننده و انتخاب شونده را، به طور واضح بیان می کرد تا مردم در مسأله ای که اساساً بقاء و رشد جامعه ی اسلامی و حیات دین به آن توقف دارد، بیدار و هشیار باشند ولی می بینیم که چیزی درباره ی آن نفرموده بلکه به عکس هنگامی

دوره چهارم، شماره نهم / ۲۱

که بنی عامر نزد پیامبر (صلی الله علیه وآله) آمدند یک نفر از آنان به پیامبر گفت:

اگر ما با تو بیعت کنیم تا خدا تو را بر دشمنانت پیروز و غالب گرداند؛ آیا ممکن است پس از تو امر خلافت با ما باشد؟... آن گرامی فرمود:
امر خلافت به دست خداست و آن را هر کجا که بخواهد می گذارد...

«الامر الی الله یضعه حیث یشاء...»^۱.

شیعه بر اساس نمونه های فوق، معتقد است که جانشینان پیامبر که وی ایشان را معرفی کرده است همه برگزیده ی خدا هستند و نیز لازم می داند که در

۱. سیره ابن هشام، ج ۱، ص ۴۲۴، چاپ ۱۳۷۵ هجری.

۲۲ / مسأله خلافت و جانشینی پیامبر ﷺ

تمام مسایل زندگی از آنان که دین واقعی و دست
نخورده در اختیار دارند، پیروی کند.

و خوشبختانه در اثر این عقیده و گرایش ذخایر
علمی و حقایق و معارف زیادی از امامان و پیشوایان
معصوم خود جمع آوری کرده است که می تواند در
تمام مسایل زندگی جوابگو باشد و از این نظر
غنی ترین مکتب مذهبی به شمار می آید.

پایان